

complex of national culture is to be applied in during the youth upbringing in the context of the national education: native language means, the history of the people, ethnographic, literary and folkloric country-specific study, national mythology, folk, national symbols, religious and educational traditions, national habits and rites, as well as the folk creative work. The specific meaning of Art (literature, theatre, music, etc) in the context of the young generation's brining up is under analysis.

Key words: youth, national culture, national awareness, national education, basics of the national education, art, artistic students' unions.

УДК 37.018:37.036

Короткова Р. І.

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ВПЛИВ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА НА СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

У представленому матеріалі розглянуто соціально-виховний вплив театрального мистецтва на становлення творчої особистості. Визначено, що мистецтво, як вагомий механізм впливу на особистість, особливо театральне мистецтво, здатне стимулювати становлення творчої особистості в умовах театально-педагогічного середовища. Розкрито функції театрального мистецтва у сфері соціальної педагогіки: соціальна функція, пізнавальна, виховна, компенсаційна, комунікативна, функція передбачення. Розглянуто специфіку театру, що виражається в ігровій природі сценічної дії, синтезі багатьох видів мистецтв, колективному характері театральної творчості.

Ключові слова: соціально-виховний вплив, творча особистість, театральне мистецтво, театально-педагогічне середовище.

Нині в суспільстві все більш зміцнюється ідея про те, що освіта повинна стати механізмом саморозвитку особистості, реалізації її творчих можливостей, формування її моральних цінностей і духовних ідеалів, у зв'язку з чим зростає роль соціального педагога в створенні розвиваючого середовища, яке могло б ініціювати розвиток індивідуальності, здібностей, становлення творчої особистості.

Однією із сфер людської життєдіяльності, що ефективно впливає на становлення творчої особистості, є мистецтво. Дана сфера пов'язана з пошуками людиною різних форм і засобів самовираження, втілення себе. Мистецтво є вагомим механізмом впливу на особистість, на внутрішній світ людини, на формування її ідеалів, правил поведінки. Воно надає людині можливість і засоби самореалізації, знаходження власної індивідуальності.

Найбільш інтеграційним видом мистецтва, об'єднуючим в собі різні засоби впливу на особистість, що знайшло ефективне застосування в психолого-педагогічній практиці, є театр. Театр, як один із поширених видів мистецтва

доносить через століття особливості свого впливу на особистість.

Театр впливає на усвідомлення особистістю своїх вчинків, духовно збагачує внутрішній світ завдяки можливості співпереживання героям, перевтіленню у різні персонажі. Тому *метою* даної статті є висвітлення соціально-виховних можливостей впливу театрального мистецтва на становлення творчої особистості.

Художньо-мистецька і педагогічна діяльність видатних майстрів театру радянського періоду (Є. Б. Вахтангов, А. А. Гончаров, Ю. А. Завадський, М.О.Кнебель, В. Н. Немирович-Данченко, А. Д. Попов, Сулержицький, К.С.Станіславський, Г. А. Товстоногов, М. А. Чехов і ін.) дала підставу для появи поняття «театральна педагогіка». В даний час театральна педагогіка є однією із значущих дидактичних підструктур педагогічної науки. Адже театр володіє достатнім спектром проявів, здатних принести користь для наукових досліджень і педагогічної науки та практики. Зокрема, аспект театрального мистецтва, здатний стимулювати становлення творчої особистості в умовах театрально-педагогічного середовища через процеси спеціально організованої, цілеспрямованої, творчої діяльності з урахуванням природної унікальності розвитку кожної особистості.

Соціально-виховну роль театру проаналізовано в працях: Л. Бондар, Б.Буяльського, Л.Виготського, О.Ворожейкіної, М.Дергач, І. Зязюна, А.Капської, О.Комаровської, М.Левченко, А. Макаренка, Л.Масол, Н.Миропольської, В.Окунь, Є.Сазонова, І.Сороката ін.

Виховний вплив театрального мистецтва зумовлюється насамперед тим, що його основою є гра, в якій закладені механізми розвитку ціннісно-сміслової сфери особистості – ідентифікація, рефлексія, емпатія.

Даний аспект обумовлює актуальність визначення значущості і місця театрального мистецтва як особливого виду художньо-мистецької діяльності в структурі освітнього процесу, як можливого ефективного засобу становлення творчої особистості.

Сучасність поставила перед соціальними педагогами важливі завдання, спрямовані на радикальні зміни у соціально-виховній роботі з підростаючим поколінням. Одним із таких завдань є залучення молоді до мистецтва, зокрема театрального, як унікального і синтетичного. Саме цей вид мистецтва є особливою формою активності людини, засобом пізнання світу, морального очищення та існування в цілому. Тому не випадково у нинішніх умовах розвитку суспільства простежується підвищений інтерес до педагогічної роботи з використанням театрального мистецтва, яке неодноразово доводило свій творчий потенціал у галузі навчання і виховання молоді. Для використання театрального мистецтва як чинника впливу на особистість соціальний педагог має знати основні функції театру. На сьогодні існує достатньо класифікацій, які диференціюють функції театрального мистецтва за сферами його застосування.

Оскільки ми розглядаємо театральне мистецтво в контексті його соціально-виховного впливу, то доцільним буде визначити функції театрального мистецтва у сфері соціальної педагогіки.

1. Соціальна функція. Мистецтво - це вища форма естетичного ставлення

людини до світу. Адже через систему художніх образів, використовуючи специфічні засоби і прийоми, мистецтво інтерпретує, дає можливість осмислити, пізнати світ. Протягом епох саме в театрі відображалися духовні і матеріальні результати діяльності людини, у яких своєрідно відбивався певний рівень суспільної свідомості, світогляду людей, тобто будь-яке театралізоване дійство як соціально-художнє явище – необхідна частина життя людини, один із проявів її суспільного буття й культури. Театральне мистецтво в навчальному процесі покликане підтримувати формування благодатного соціуму, піклуватися про моральне здоров'я молоді, їх самопізнання і формування ціннісних орієнтацій, розвиток креативності в повсякденному житті.

2. Пізнавальна функція. Театральне мистецтво за своєю природою є естетичною формою пізнання нової для виконавців та глядачів інформації. Готуючись до вистави, учасники розширюють чи поглиблюють власні знання та уявлення про факти, події, героїв, про які йдеться в п'єсі й сценарії. Серед учнівської молоді ця функція найглибше відтворюється саме для виконавців, оскільки їхня роль є активною. Вони досліджують тему вистави, епоху, соціальне становище героїв, конфлікт, пізнають характери героїв, аналізують, здійснюють відбір інформації, шукають художні засоби вираження через, які буде відбуватися розмова з глядачем. Глядач споглядаючи виставу поринає у запропонований акторами, режисером та драматургом світ героїв. Пізнає нові характери, стосунки, вирішення конфліктних ситуацій, тобто, засвоює нову інформацію і глибина цього засвоєння залежить від доцільно застосованих художніх засобів, які мають пробуджувати й підтримувати зацікавленість глядача.

3. Виховна функція. Надзавдання виховної функції – формування цілісної гармонійної особистості, використання різноманітних механізмів впливу для досягнення цієї мети. Виховна функція безпосередньо пов'язана з процесом активізації емоційно-чуттєвого початку, який сучасна естетична наука також ототожнює з компенсаційною та комунікативною функціями. Виховання духовно-моральної особистості, не байдужої до чужих страждань, активної, милосердної, чесною та порядною ці завдання покладаються на театральне мистецтво, яке чітко відмежовує зло від добра. Часто вистави приурочують до певних подій, тим самим підсилюють їх виховний вплив.

4. Компенсаційна функція. Ця функція дає змогу особистості у процесі сприйняття художніх образів переживати ті почуття, яких вона позбавлена або відчуває недостатньо в реальному повсякденному житті.

5. Комунікативна функція. Аналізуючи феномен мистецтва, науковці різних історичних періодів підкреслювали його комунікативну перевагу над іншими формами суспільної свідомості. Щодо мистецтва в цілому, то маємо визначити притаманну йому комунікативну функцію в найширшому значенні – як зв'язок, адже такі види мистецтва, як музика, хореографія, спів, художнє мистецтво, пантоміма, кіномистецтво, красномовство тощо «володіють» універсальним комунікативним кодом та гармонійно інтегрують в театральне мистецтво, адже театральне мистецтво є синтетичним, яке має складовими усі види мистецтва. Окрім того, театральні заходи надають можливість розвиватися міжгруповим

комунікативним зв'язкам. Спільне переживання емоцій у ході вистави сприяє виникненню й закріпленню взаєморозуміння, зближує як виконавців, так і глядачів, а позитивні емоції сприяють створенню комфортної атмосфери життєдіяльності колективу. Комунікативний характер театру перетворює його на активний засіб педагогічного впливу.

6. Функція передбачення. У мистецтві функція передбачення проявляє себе як у прямій, так і в опосередкованій формах. Найяскравіший приклад у мистецтві – жанр фантастики в літературі і кінематографії. Щодо театрального мистецтва, то це можуть бути вистави, пов'язані з проектуванням майбутнього, виховних «надзавдань» щодо формування певних цінностей художніми засобами.

Театральне мистецтво є поліфункціональним, так само як і вся культурно-просвітницька, виховна та розвивальна робота. «Театр синтезує всебічну просвіту, соціально-культурну творчість, масове спілкування з відпочинком і розвагами» [8, с. 48].

Використання театрального мистецтва у процесі становлення творчої особистості зумовлюється специфікою театру, що виражається в ігровій природі сценічної дії, синтезі багатьох видів мистецтв, колективному характері театральної творчості.

Ігрова природа театральної діяльності сприяє розвитку ініціативи і самодіяльності, створює атмосферу свободи, впевненості в собі, творчого розкріпачення та умов для саморозвитку. Художньо ігровий простір театральної дії є унікальною можливістю для збагачення та розширення горизонтів світобачення за рахунок «переживання» чужих доль.

Окрім цього, в основі кожного витвору театрального мистецтва – вистави лежить драматичний твір, який є синтетичним жанром: це і літературний, і сценічний твір. Джерелом дії у творі є конфлікт, тобто певне протиріччя – найчастіше у поглядах різних персонажів. Конфлікт змушує героїв діяти, тим самим виявляти свої характери, життєві позиції. Актори, в свою чергу, повинні не просто відтворити цей конфлікт, а й зрозуміти своє ставлення до нього. Творче ставлення до подій вистави сприяє виробленню власних уявлень про життя, розвитку почуттів, вольових якостей, формуванню позитивної самооцінки та ціннісних орієнтацій на активність, творчість, самопізнання.

Суттєвий вплив на становлення творчої особистості театральне мистецтво здійснює ще й завдяки тому, що для створення вистави необхідна участь не однієї людини, як у більшості видів мистецтв, а багатьох учасників творчого процесу, які утворюють колектив. Як зазначають дослідники, «своєрідними механізмами, що забезпечують переведення цінностей суспільства в цінності колективу і далі – в ціннісні орієнтації особистості, виступають самодіяльність й творчість колективної життєдіяльності як адекватні способи засвоєння, творення, і реалізації об'єктивних цінностей» [9, с. 48].

Отже, робота в театральних колективах відкриває шлях до творчої самореалізації, забезпечує необхідне спілкування з ровесниками, захищаючи від впливів асоціальних груп та активно прилучаючи до суспільних цінностей.

Творчий потенціал театру – у формуванні творчої орієнтації особистості.

Вплив на емоційну сферу різними засобами театрального мистецтва призводить до духовного збагачення внутрішнього світу людини та її становлення.

Театральне мистецтво, безпосередньо впливаючи на почуття людини, формує її естетично-моральний світогляд. Вплив мистецтва буває іноді більш сильним, ніж домовленості або вказівки. Найбільш поширена форма існування театру в сучасній соціальній педагогіці — драматичний театральний гурток (студія), що моделює театр як самостійний художній організм

Для повноцінної життєдіяльності людини важлива цінність мудрості — уміння сприймати світ не в однозначних вимірах, а в багатозначності, йти на розумні компроміси, спрямовувати себе на пошуки в навколишньому світі насамперед всього позитивного, конструктивного.

Отже, надзвичайно важливим є залучення шкільної молоді до творчості. Творча особистість є найбільшою цінністю для будь-якого суспільства, а для України активізація творчої діяльності її громадян — необхідна умова досягнення успіху на шляху створення високорозвиненої демократичної держави. В. Рибалка стверджує, що тепер сама доля України залежить від того, чи будуть ефективно задіяні інтелектуальні, творчі можливості її народу, кожного її громадянина.

Використана література:

1. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. — К.: УДЦССМ, 2001. — 228 с.
2. Дергач М.А. Театральне мистецтво та соціалізація особистості // Соціальна робота в Україні: теорія і практика №3(8). — К., 2004. — С.57-62.
3. Захава Б.Е. Мастерствоактера и режиссера. Учеб. Пособие для спец. учеб. заведений культуры и искусства. Изд. 4-е искр.и доп. -М.: Просвещение, 1978. — 334 с.
4. Станиславский К.С. Работа актера над ролью. — М.: АСТ:2010. — 480 с. — (Актерский тренинг).
5. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості: Навч. посібник. — К.: ІЗМН, 1996. — 236 с.
6. Соціальна педагогіка. Підручник. 5-те вид. перероб. та доп. / За ред. Капської А. - К.: Центр учбової літератури, 2001. — 488 с.
7. Єскіна Г.О. Формування ціннісних орієнтацій молоді засобами аматорського театру: Автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.06 / Київський національний ун-т культури і мистецтв. - К., 2001. — 194арк.
8. Зайцев В. П. Режисура естради та масових видовищ: навч. посіб. (2-е вид). — К.: Дакор, 2006. — 252с.
9. Горбов А. С. Постановка видовищно-театралізованих заходів /Анатолій Горбов; упоряд. О. Колоньков. — К.: Шкільний світ, 2010. — 128 с.

КОРОТКОВА РАЙСА ИВАНОВНА, Социально-воспитательное воздействие театрального искусства на становление творческой личности.

В представленном материале рассмотрено социально-воспитательное воздействие театрального искусства на становление творческой личности. Определено, что искусство, как весомый механизм воздействия на личность, особенно театральное искусство, способно стимулировать становление творческой личности в условиях театрально-педагогической среды. Раскрыты функции театрального искусства в сфере театральной педагогики: социальная функция, познавательная, воспитательная, компенсационная, коммуникативная, функция предвиденья. Рассмотрена специфика театра, которая выражается в игровой природе сценического действия, синтезе многих видов искусств, коллективном характере театрального творчества.

Ключевые слова: социально-воспитательное воздействие, творческая личность, театральное искусство, театрально-педагогическая среда.

KOROTKOVA RAISA, Socio-educational influence theatrical art in the formation of a creative personality. In the presented material is considered socially educational influence theatrical art in the formation of a creative personality. Determined that art, as an important mechanism for effects on personality, particularly drama, can stimulate the formation of a creative personality in the face of theatre-pedagogical environment.

Revealed features of theatrical art in the field of theatre pedagogy: a social function, cognitive, educational, compensating, communicative, foresight function.

Reviewed the specifics of the theater, which is expressed in the game nature of scenic action, synthesis of many kinds of art, collective nature of theatrical creativity.

Keywords: socio-pedagogical impact, creative personality, drama, theatre-pedagogical environment.

УДК 37.018: 37.035.6

Костюшко Г. О.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЕТНОПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСАД

У статті аналізується зміст понять «патріотизм», «патріотичне виховання», «національно-патріотичне виховання», різновиди патріотизму (етнічний, територіальний, державницький, стихійний, свідомий). Досліджуються історичне коріння проблеми патріотичних цінностей особистості, розглядаються різні педагогічні погляди в контексті патріотичного виховання дітей та молоді. Акцентується увага на патріотичних цінностях українців: традиції, історія, культура, мова, любов до Батьківщини, шанобливість, чесність, гуманність, мужність, відкритість, шляхетність, доброзичливість тощо. Визначається сім'я як один із важливих механізмів патріотичного виховання особистості. Привертається увага до народної педагогіки в контексті національно-педагогічного виховання.